ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 16ης Νοεμβρίου 2010 *

Στην υπόθεση C-76/10,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, την οποία υπέβαλε το Krajský súd v Prešove (Σλοβακία) με απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 9 Φεβρουαρίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Pohotovosť s. r. o.

κατά

Iveta Korčkovská,

* Γλώσσα διαδικασίας: η σλοβακική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους L. Bay Larsen, προεδρεύοντα του όγδοου τμήματος, C. Toader (εισηγήτρια) και A. Prechal, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Jääskinen
γραμματέας: A. Calot Escobar

κρίνοντας ότι πρέπει να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη, σύμφωνα με το άρθρο 104, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα,

εκδίδει την ακόλουθη

Διάταξη

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29), σε συνδυασμό με την εφαρμοστέα νομοθεσία της Ενώσεως στις συμβάσεις περί χορηγήσεως πιστώσεως στον καταναλωτή.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Pohotovosť s. r. o. (στο εξής: Pohotovosť) και της Korčkovská σχετικά με την εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως υποχρεώνουσας τη δεύτερη να καταβάλει στην εν λόγω εταιρία, κατ' εφαρμογήν των όρων συμβάσεως περί χορηγήσεως δανείου ύψους 20 000 σλοβακικές κορώνες (SKK) (663,88 ευρώ) η οποία συνήφθη μεταξύ των διαδίκων, ποσόν ύψους 48 820 SKK (1 620,53 ευρώ) καθώς και τόκους υπερημερίας και δικαστικά έξοδα.

Το νομικό πλαίσιο

Η κανονιστική ρύθμιση της Ενώσεως

Η οδηγία 87/102/ΕΟΚ

3 Η εικοστή πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη (ΕΕ 1987, L 42, σ. 48), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998 (ΕΕ L 101, σ. 17, στο εξής: οδηγία 87/102), έχει ως εξής:

«[εκτιμώντας] ότι, εφόσον στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η ως ένα βαθμό προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη και η ως ένα σημείο προστασία του καταναλωτή, θα πρέπει να δοθεί στα κράτη μέλη η δυνατότητα να διατηρήσουν ή να

θεσπίσουν αυστηρότερα μέτρα για την προστασία του καταναλωτή, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις υποχρεώσεις τους από τη Συνθήκη».

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας 87/102 ορίζει:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις συμβάσεις πιστώσεως.

2. Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας:

α) “καταναλωτής” είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, [για] τις δικαιοπραξίες τι οποίες καλύπτει η παρούσα οδηγία, επιδιώκει σκοπούς [δυνάμενους] να θεωρηθούν άσχετοι προς την επαγγελματική δραστηριότητά του·

β) “πιστωτικός φορέας” είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ομάδα φυσικών ή νομικών προσώπων που χορηγεί πίστωση στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας·

γ) “σύμβαση πιστώσεως” είναι η σύμβαση δυνάμει της οποίας πιστωτικός φορέας χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει σε καταναλωτή πίστωση με τη μορφή προθεσμίας πληρωμής, δανείου ή οποιασδήποτε άλλης παρόμοιας χρηματοδοτικής διευκολύνσεως.

[…]

δ) "συνολικό κόστος της πιστώσεως για τον καταναλωτή" είναι το σύνολο όλων των επιβαρύνσεων, συμπεριλαμβανομένων των τόκων και των λοιπών εξόδων, τις οποίες καλείται να πληρώσει ο καταναλωτής για τη [χορηγούμενη] πίστωση·

ε) "συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο" είναι το συνολικό κόστος της πιστώσεως για τον καταναλωτή, εκφραζόμενο ως ετήσιο ποσοστό του ποσού της παρεχόμενης πιστώσεως και υπολογιζόμενο σύμφωνα με το άρθρο 1α της παρούσας οδηγίας.»

5 Το άρθρο 1α της οδηγίας προβλέπει:

«1. α) Το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο μιας πιστώσεως είναι το επιτόκιο που εξισώνει, σε ετήσια βάση, τις παρούσες αξίες του συνόλου των μελλοντικών ή των τρεχουσών υποχρεώσεων (δανείων, εξοφλήσεων και επιβαρύνσεων) που έχουν αναληφθεί από το δανειστή και τον δανειζόμενο καταναλωτή, όπως υπολογίζεται σύμφωνα με το μαθηματικό τύπο που περιέχεται στο παράρτημα ΙΙ.

β) Στο παράρτημα ΙΙΙ παρατίθενται ενδεικτικώς τέσσερα παραδείγματα της μεθόδου υπολογισμού.

2. Κατά τον υπολογισμό του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου προσδιορίζεται το συνολικό κόστος της πιστώσεως για τον καταναλωτή, όπως ορίζεται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο δ΄, χωρίς να συνυπολογίζονται οι εξής επιβαρύνσεις:

i) τα έξοδα με τα οποία επιβαρύνεται ο καταναλωτής σε περίπτωση που παραβεί οποιαδήποτε από τις υποχρεώσεις που τον βαρύνουν βάσει της συμβάσεως πιστώσεως,

[…]

iii) τα έξοδα μεταφοράς των χρημάτων, καθώς και τα έξοδα που συνδέονται με τη διατήρηση λογαριασμού, στον οποίο κατατίθενται τα χρήματα για την εξόφληση του δανείου και την πληρωμή των τόκων και των λοιπών εξόδων, εκτός εάν ο καταναλωτής δεν έχει αρκετή ελευθερία επιλογής στο θέμα αυτό και εάν τα έξοδα αυτά είναι [ασυνήθιστα] υψηλά· η παρούσα διάταξη δεν εφαρμόζεται στα έξοδα ανακτήσεως των εξοφλητικών ή άλλων ποσών, είτε σε ρευστό εισπράττονται είτε με άλλο τρόπο,

[…]

4. α) Το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο υπολογίζεται τη στιγμή που συνάπτεται η σύμβαση πιστώσεως, υπό την επιφύλαξη της διατάξεως για τις αγγελίες ή τις διαφημιστικές προσφορές που περιέχεται στο άρθρο 3 της παρούσας οδηγίας.

β) Ο υπολογισμός γίνεται βάσει της [υποθέσεως] ότι η σύμβαση πιστώσεως παραμένει εν ισχύι κατά τη συμφωνηθείσα διάρκειά της και ότι ο δανειστής και ο καταναλωτής εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με τους όρους και στις προθεσμίες που έχουν συμφωνηθεί.

6. Στις συμβάσεις πιστώσεως, οι οποίες περιέχουν ρήτρες δυνάμει των οποίων είναι δυνατό να μεταβληθεί το επιτόκιο και το ποσόν ή το επίπεδο άλλων επιβαρύνσεων συμπεριλαμβανομένων στο συνολικό ετήσιο επιτόκιο αλλά οι οποίες δεν μπορούν να προσδιοριστούν επακριβώς τη στιγμή του υπολογισμού του, ο υπολογισμός του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου γίνεται [βάσει της υποθέσεως] ότι το επιτόκιο και τα λοιπά έξοδα παραμένουν σταθερά ως προς το αρχικό τους επίπεδο και ισχύουν καθ' όλη τη διάρκεια της [συμβάσεως πιστώσεως].

[…]».

6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 87/102 ορίζει:

«1. Οι συμβάσεις πιστώσεως καταρτίζονται εγγράφως. Ο καταναλωτής λαμβάνει αντίτυπο της έγγραφης συμβάσεως.

2. Στην έγγραφη σύμβαση αναφέρεται:

α) το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο,

β) οι προϋποθέσεις τυχόν τροποποιήσεως του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου,

γ) περιγραφή του ποσού, του αριθμού και της περιοδικότητας ή των ημερομηνιών των δόσεων τις οποίες πρέπει να καταβάλλει ο καταναλωτής για την εξόφληση του δανείου και την πληρωμή των τόκων και των λοιπών εξόδων, καθώς και το συνολικό ποσό αυτών των δόσεων, όταν αυτό είναι δυνατόν,

δ) περιγραφή των στοιχείων του κόστους που αναφέρονται στο άρθρο 1α, παράγραφος 2, πλην των εξόδων που συνδέονται με τη μη τήρηση των συμβατικών υποχρεώσεων, και δεν έχουν περιληφθεί στον υπολογισμό του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου, αλλά βαρύνουν τον καταναλωτή υπό ορισμένες προϋποθέσεις, καθώς και αναλυτική περιγραφή αυτών των προϋποθέσεων. Όταν το ακριβές ύψος των στοιχείων αυτών είναι γνωστό, [τότε αυτό] αναγράφεται, ενώ όταν δεν είναι γνωστό δίδεται, ει δυνατόν, είτε μια μέθοδος υπολογισμού του, είτε η ρεαλιστικότερη δυνατή εκτίμησή του.

Σε περιπτώσεις που δεν είναι δυνατό να αναφέρεται το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο, παρέχονται στον καταναλωτή οι σχετικές πληροφορίες στην έγγραφη σύμβαση. Οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα στοιχεία που προβλέπονται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση.

[…]».

7 Το άρθρο 6, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 87/102 προβλέπει:

«1. Ανεξάρτητα από την εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο ε΄, όταν υπάρχει σύμβαση μεταξύ πιστωτικού ή χρηματοοικονομικού ιδρύματος και ενός καταναλωτή για τη χορήγηση πιστώσεως υπό μορφή προκαταβολής σε τρεχούμενο λογαριασμό, πλην των λογαριασμών πιστωτικής κάρτας, ο καταναλωτής πρέπει να ενημερώνεται κατά τη στιγμή της συνάψεως της συμβάσεως ή νωρίτερα:

— για το τυχόν ανώτατο όριο της πιστώσεως,

— για το ετήσιο επιτόκιο και τις επιβαρύνσεις που ισχύουν από τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως καθώς και για τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να τροποποιηθούν,

— για τη διαδικασία λύσεως της συμβάσεως.

Οι πληροφορίες αυτές επιβεβαιώνονται εγγράφως.

2. Εξάλλου, κατά τη διάρκεια ισχύος της συμβάσεως, ο καταναλωτής πληροφορείται αμέσως κάθε τυχόν μεταβολή που επέρχεται στο ετήσιο επιτόκιο ή στις συναφείς επιβαρύνσεις. Οι πληροφορίες αυτές είναι δυνατό να παρέχονται στην ανάλυση του λογαριασμού ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο αποδεκτό στα κράτη μέλη.»

8 Το άρθρο 14 της οδηγίας αυτής ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη [μεριμνούν ώστε] οι συμβάσεις πιστώσεως [να μην] παρεκκλίνουν, εις βάρος του καταναλωτή, από τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας που θέτουν σε εφαρμογή την παρούσα οδηγία ή [στοιχούν σε αυτήν].

2. Τα κράτη μέλη [μεριμνούν] ώστε οι διατάξεις που θεσπίζουν κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας να μην καταστρατηγούνται μέσω του τρόπου διατυπώσεως των συμβάσεων, ιδίως με την κατάτμηση του ποσού της πιστώσεως σε περισσότερες συμβάσεις.»

9 Το άρθρο 15 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ αυστηρότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους δυνάμει της Συνθήκης.»

Η οδηγία 2008/48/ΕΚ

10 Η οδηγία 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστεως και την κατάργηση της οδηγίας 87/102 (ΕΕ L 133, σ. 66), προβλέπει γενική υποχρέωση του δανειστή να επισημάνει στον καταναλωτή, τόσο κατά το προ της συνάψεως της συμβάσεως στάδιο άλλα και με τη σύμβαση πίστεως, ορισμένα στοιχεία, μεταξύ των οποίων και το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο (στο εξής: ΣΕΠΕ). Το παράρτημα Ι της οδηγίας προβλέπει εναρμονισμένη μέθοδο υπολογισμού του ΣΕΠΕ.

11 Σύμφωνα με τα άρθρα 27 και 29 της οδηγίας 2008/48, η προθεσμία μεταφοράς της στην εσωτερική έννομη τάξη έληξε στις 12 Μαΐου 2010, ημερομηνία καταργήσεως της οδηγίας 87/102.

Η οδηγία 93/13

12 Το άρθρο 3 της οδηγίας 93/13 ορίζει:

«1. Ρήτρα συμβάσεως που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως, θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την [απαιτούμενη] καλή πίστη, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία [μεταξύ των απορρεόντων από τη σύμβαση δικαιωμάτων και υποχρεώσεων] των μερών.

2. Θεωρείται πάντοτε ότι η ρήτρα δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και όταν ο καταναλωτής, εκ των

πραγμάτων, δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στα πλαίσια συμβάσεως προσχωρήσεως.

Το γεγονός ότι για ορισμένα στοιχεία κάποιας ρήτρας ή για μια μεμονωμένη ρήτρα υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση δεν αποκλείει την εφαρμογή του παρόντος άρθρου [στην υπόλοιπη σύμβαση] εάν η συνολική αξιολόγηση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, παρ' όλα αυτά, πρόκειται για σύμβαση προσχωρήσεως.

Εάν ο επαγγελματίας ισχυρίζεται ότι για μια τυποποιημένη ρήτρα υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση, φέρει το βάρος της αποδείξεως.

3. Το παράρτημα περιέχει ενδεικτικό και μη εξαντλητικό κατάλογο ρητρών που είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές.»

13 Το άρθρο 4 της οδηγίας προβλέπει:

«1. [Υπό] την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως περιστάσεις που [ανάγονται στη] σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της συμβάσεως ή άλλης συμβάσεως από την οποία αυτή εξαρτάται.

2. Η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της συμβάσεως ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.»

14 Το άρθρο 5 της εν λόγω οδηγίας έχει ως εξής:

«Στην περίπτωση συμβάσεων των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες που προτείνονται στον καταναλωτή έχουν συνταχθεί εγγράφως, οι ρήτρες αυτές πρέπει να συντάσσονται πάντοτε με σαφή και κατανοητό τρόπο. Σε περίπτωση αμφιβολίας [ως προς] την έννοια μιας ρήτρας, [προτάσσεται] η ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ερμηνεία. Αυτός ο ερμηνευτικός κανόνας δεν εφαρμόζεται στα πλαίσια των διαδικασιών που προβλέπονται στο άρθρο 7, παράγραφος 2.»

15 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, «[τ]α κράτη μέλη θεσπίζουν διατάξεις, σύμφωνα με τις οποίες οι καταχρηστικές ρήτρες συμβάσεως μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, τηρουμένων των σχετικών όρων της εθνικής νομοθεσίας, δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές, ενώ η σύμβαση εξακολουθεί να δεσμεύει τους συμβαλλομένους αν μπορεί να υπάρξει και χωρίς τις καταχρηστικές ρήτρες».

16 Το άρθρο 7 της οδηγίας 93/13 προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, προς το συμφέρον των καταναλωτών, καθώς και των επαγγελματιών [ανταγωνιστών], να υπάρχουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα, προκειμένου να παύσει η χρησιμοποίηση των καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις που συνάπτει επαγγελματίας με καταναλωτές.

2. Τα [κατά την παράγραφο 1] μέσα περιλαμβάνουν διατάξεις [παρέχουσες] σε άτομα ή οργανισμούς που έχουν, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ορισθεί ως έχοντες έννομο συμφέρον για την προστασία των καταναλωτών, τη δυνατότητα να προσφύγουν, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ενώπιον των αρμόδιων δικαστηρίων ή διοικητικών οργάνων, τα οποία αποφαίνονται επί του αν συμβατικές ρήτρες που έχουν συνταχθεί με σκοπό τη γενικευμένη χρήση έχουν καταχρηστικό χαρακτήρα και

εφαρμόζουν τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα για να παύσει η χρησιμοποίηση των ρητρών αυτών.

3. Τηρουμένης της εθνικής νομοθεσίας, οι [κατά την παράγραφο 2] προσφυγές μπορούν να ασκούνται κατά πλειόνων επαγγελματιών, χωριστά ή από κοινού, του αυτού επαγγελματικού τομέα ή κατά των ενώσεών τους που χρησιμοποιούν ή συνιστούν τη χρησιμοποίηση των αυτών ή παρόμοιων γενικών συμβατικών ρητρών.»

17 Κατά το άρθρο 8 της οδηγίας 93/13, «[τ]α κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή να διατηρούν, στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία, αυστηρότερες διατάξεις σύμφωνες προς τη Συνθήκη, ώστε να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή».

18 Στο σημείο 1, στοιχείο ε΄, του παραρτήματος της εν λόγω οδηγίας, σχετικά με τις κατά το άρθρο 3, παράγραφος 3, αυτής, ρήτρες μνημονεύονται «οι ρήτρες που έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα: [...] ε) να επιβάλουν στον καταναλωτή που δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του δυσανάλογα υψηλή αποζημίωση».

Η σλοβακική ρύθμιση

19 Το άρθρο 52 του αστικού κώδικα ορίζει ότι:

«1) Ως "σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή" νοείται κάθε σύμβαση, υπό οποιαδήποτε νομική μορφή, μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή.

2) Οι ρήτρες συμβάσεως συναπτόμενης με καταναλωτή, καθώς και οποιαδήποτε άλλη διάταξη διέπουσα έννομη σχέση στο πλαίσιο της οποίας ο καταναλωτής ανέλαβε δέσμευση, εφαρμόζονται πάντοτε υπέρ του αντισυμβαλλομένου στη σύμβαση καταναλωτή. Στερούνται κύρους οι χωριστές συμβάσεις ή συμφωνίες των οποίων ο σκοπός ή το περιεχόμενο συνίσταται στην καταστρατήγηση των εν λόγω διατάξεων.

[...]

4) Ως "καταναλωτής" νοείται κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, για τη σύναψη ή την εκτέλεση συμβάσεως συναπτόμενης με καταναλωτή, δεν ενεργεί στο πλαίσιο της εμπορικής δραστηριότητας ή άλλης οικονομικής δραστηριότητάς του.»

20 Το άρθρο 53 του αστικού κώδικα προβλέπει:

«1) Σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή δεν πρέπει να περιλαμβάνει διατάξεις επαγόμενες εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων στη σύμβαση μερών (καταχρηστική ρήτρα). Δεν θεωρείται ως καταχρηστική συμβατική ρήτρα αφορώσα το κυρίως αντικείμενο της εκτελέσεως και της προσαρμογής της τιμής, αν η ρήτρα διατυπώνεται κατά τρόπο ακριβή, σαφή και κατανοητό, ή αν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως. Τούτο δεν ισχύει όταν πρόκειται για το αντικείμενο της παροχής, την τιμή της παροχής ή αν η καταχρηστική ρήτρα έχει αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως.

[…]

4) Θεωρούνται ως καταχρηστικές ρήτρες οι οποίες περιλαμβάνονται σε σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή, μεταξύ άλλων, οι διατάξεις οι οποίες:

[…]

e) επιβάλλουν, υπό μορφή ποινής, στον καταναλωτή ο οποίος δεν εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του αποζημίωση συνιστάμενη σε δυσανάλογα υψηλό ποσό,

[…]

5) Στερούνται κύρους οι καταχρηστικές ρήτρες οι οποίες περιλαμβάνονται σε σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή.»

21 Το άρθρο 4 του νόμου 258/2001 περί των πιστώσεων στους καταναλωτές, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, ορίζει:

«Σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως στον καταναλωτή

1) Η σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως στον καταναλωτή πρέπει να καταρτίζεται εγγράφως, επί ποινή ακυρώσεως, ο δε καταναλωτής λαμβάνει αντίγραφό της.

2) Η σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως στον καταναλωτή πρέπει να περιλαμβάνει, πέραν των γενικών στοιχείων,

[…]

j) το συνολικό ετήσιο πραγματικό επιτόκιο και το σύνολο των εξόδων των αναγομένων στην πίστωση εις βάρος του καταναλωτή, υπολογιζόμενα βάσει στοιχείων τα οποία ίσχυαν κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως,

[...]

Αν η σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως στον καταναλωτή δεν περιέχει τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2, [υπό] j, στοιχεία, η χορηγούμενη πίστωση λογίζεται ότι δεν υπόκεινται σε τόκους και έξοδα.»

22 Το άρθρο 45 του νόμου 244/2002 περί της διαιτητικής διαδικασίας, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, ορίζει:

«1) Ο αρμόδιος για την εκτέλεση αποφάσεως ή για την εκτέλεσή της με βάση την ειδική κανονιστική ρύθμιση δικαστής αναστέλλει τη δίκη περί εκτελέσεως της αποφάσεως ή τη διαδικασία εκτελέσεως κατόπιν αιτήματος του διαδίκου κατά του οποίου διατάσσεται η εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως.

[...]

c) εφόσον η διαιτητική απόφαση επιβάλλει σε ένα από τα μέρη της διαιτητικής διαδικασίας την εκπλήρωση παροχής αντικειμενικώς αδύνατης, μη επιτρεπόμενης από τον νόμο ή αντιβαίνουσας στα χρηστά ήθη.

2) Ο αρμόδιος για την εκτέλεση αποφάσεως ή για την εκτέλεση δικαστής αναστέλλει την εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως ή τη διαδικασία εκτελέσεως ακόμη και αυτεπαγγέλτως εφόσον εντοπίζει τις κατά την παράγραφο 1, στοιχείο b ή στοιχείο c, της διαιτητικής διαδικασίας παρατυπίες.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

23 Η I. Korčkovská, η οποία λαμβάνει λόγω σωματικής αναπηρίας σύνταξη αναπηρίας ύψους 370 ευρώ μηνιαίως, συνήψε με τη Pohotovosť στις 26 Φεβρουαρίου 2008 σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως, οι γενικοί όροι της οποίας ήσαν οι ακόλουθοι. Το χορηγηθέν ποσό ανερχόταν σε 20 000 SKK (663,88 ευρώ), ενώ τα συναφή προς τη πίστωση έξοδα ανέρχονταν σε 19 120 SKK (634,67 ευρώ). Η I. Korčkovská ανέλαβε την υποχρέωση να εξοφλήσει το αρχικό ποσό και τα έξοδα εντός έτους καταβάλλοντας μηνιαίες δόσεις ύψους 3 260 SKK (108,21 ευρώ). Κατά το αιτούν δικαστήριο, το ΣΕΠΕ για τη σχετική πίστωση ανερχόταν υπό την έννοια αυτή στο 95,6 %, δεν εμφαινόταν όμως το στοιχείο αυτό ούτε στους γενικούς όρους των δανείων που εγκρίνει η εταιρία Pohotovosť ούτε στη συναφθείσα σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως.

24 Δυνάμει του άρθρου 4 των ανωτέρω γενικών όρων, αν ο οφειλέτης δεν καταβάλει στο σύνολό τους δύο συνεχείς μηνιαίες δόσεις, η οφειλή καθίσταται πάραυτα εξ ολοκλήρου απαιτητή. Πέραν τούτου, σε παρόμοια περίπτωση, το άρθρο 6 των εν λόγω γενικών όρων προβλέπει την καταβολή τόκων υπερημερίας ποσοστού ύψους 0,25 % ημερησίως επί του οφειλόμενου ποσού, αρχής γενομένης από την ημερομηνία κατά την οποία η οφειλή καθίσταται απαιτητή και μέχρι της οριστικής εξοφλήσεώς της. Υπό την έννοια αυτή, παρόμοια ποινική ρήτρα ισοδυναμεί με επιτόκιο ύψους 91,25 % ετησίως. Όπως επισημαίνει συναφώς το αιτούν δικαστήριο, σύμφωνα με το σλαβακικό δίκαιο, οι προβλεπόμενες στις αστικές υποθέσεις υπό μορφή τόκων υπερημερίας ποινικές ρήτρες δεν πρέπει να υπερβαίνουν το επιτόκιο αναφοράς της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο έχει οριστεί σήμερα στο 1 %, προσαυξημένο κατά 8 % ποσοστιαίες μονάδες, ήτοι συνολικά 9 %.

25 Το άρθρο 17 των ιδίων γενικών ορών προβλέπει ότι οι διαφορές επί συμβάσεως πιστώσεως επιλύονται είτε στην Μπρατισλάβα από το Stály rozhodcovský súd (διαρκές διαιτητικό δικαστήριο) είτε από αρμόδιο εθνικό δικαστήριο της επιλογής του συμβαλλομένου εκείνου ο οποίος ασκεί προσφυγή-αγωγή. Επιπλέον, κατά το άρθρο 19 των γενικών όρων, οι σχέσεις μεταξύ του δανειστή και του οφειλέτη διέπονται στο σύνολό τους από τις διατάξεις του εμπορικού κώδικα και όχι από εκείνες του αστικού κώδικα. Το αιτούν δικαστήριο προσθέτει ότι η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης σύμβαση περιελάμβανε εντολή προς δικηγόρο να εκπροσωπεί την I. Korčkovská.

26 Λόγω του ότι η I. Korčkovská δεν εξόφλησε δύο συνεχείς μηνιαίες δόσεις, η Pohotovosť προσέφυγε στις 9 Οκτωβρίου 2008 ενώπιον του Stály rozhodcovský súd, το οποίο εξέδωσε στις 3 Νοεμβρίου 2008 διαιτητική απόφαση υποχρεώνοντας την ενδιαφερομένη να καταβάλει στην εταιρία μεταξύ άλλων ποσό ύψους 48 820 SKK (1 620,53 ευρώ), καθώς και τόκους υπερημερίας ύψους 39 120 SKK (1 298,55 ευρώ) και έξοδα ανερχόμενα σε 9 928 SKK (329,55 ευρώ). Στις 15 Δεκεμβρίου 2008 η ανωτέρω διαιτητική απόφαση περιεβλήθη ισχύ δεδικασμένου, ενώ στις 18 Δεκεμβρίου κατέστη εκτελεστή.

27 Με βάση την εν λόγω διαιτητική απόφαση, δικαστικός επιμελητής ζήτησε στις 9 Μαρτίου 2009 από το Okresný súd Stará Ľubovňa (πρωτοδικείο της Stará Ľubovňa) να του επιτρέψει να πραγματοποιήσει την εκτέλεση για ποσόν ύψους 3 467 ευρώ. Με διάταξη της 31ης Ιουλίου 2009, το ανωτέρω δικαστήριο ανέστειλε τη διαδικασία εκτελέσεως κρίνοντας ότι συντρέχει προσβολή της ηθικής σε σχέση με τα έξοδα του νόμιμου εκπροσώπου της αιτούσας στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτελέσεως, έξοδα τα οποία υπερέβαιναν τα 94,61 ευρώ, αλλά και σε σχέση με την καταβολή τόκων υπερημερίας ύψους 0,25 % ημερησίως συνολικού ποσού 1 298,52 ευρώ, από τις 21 Ιουλίου 2008 και μέχρις εξοφλήσεως του χρέους.

28 Κατά της εν λόγω διατάξεως η Pohotovosť άσκησε στις 26 Αυγούστου 2009 ενώπιον του Krajský súd v Prešove (περιφερειακό εφετείο του Prešov) έφεση. Υπέρ της I. Korčkovská παρενέβη η Asociácia spotrebiteľských subjektov Slovenska (σλοβακική ένωση των καταναλωτών, στο εξής: ένωση καταναλωτών), στην οποία επετράπη να καταθέσει υπόμνημα με το οποίο προσκομίζει ενώπιον του δικαστηρίου

πληροφορίες μεταξύ άλλων ως προς τον αυξημένο αριθμό αναγκαστικών εκτελέσεων που κίνησε στη Σλοβακία η Pohotovosť. Κατά την εκτίμηση της ενώσεως καταναλωτών, οι γενικοί όροι των δανείων τα οποία εγκρίνει η εν λόγω εταιρία περιλαμβάνουν καταχρηστικές ρήτρες και συνιστούν αθέμιτες εμπορικές πρακτικές, ζήτησε δε από το δικάζον δικαστήριο να υποβάλει ενώπιον του Δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ προδικαστικό ερώτημα.

29 Εκτιμώντας περαιτέρω ότι η αιτίαση της ενώσεως καταναλωτών άπτεται πραγματικών περιστατικών των οποίων οφείλει να επιληφθεί αυτεπαγγέλτως το ίδιο, το Krajský súd v Prešove ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) α) Ερωτάται αν η αφορώσα το συνολικό κόστος της πιστώσεως για τον καταναλωτή, εκφραζόμενο ως ποσοστό ([ΣΕΠΕ]), παράμετρος είναι τόσο σημαντική ώστε, εφόσον δεν μνημονεύεται στη σύμβαση, το κόστος της πιστώσεως για τον καταναλωτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως διαφανές, αρκούντως σαφές και κατανοητό.

β) Ερωτάται αν το πλαίσιο προστασίας του καταναλωτή, την οποία διασφαλίζει η οδηγία 93/13/[…], είναι τέτοιο ώστε και το κόστος να μπορεί να εκληφθεί ως καταχρηστική ρήτρα απαντώσα σε σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως στον καταναλωτή ως εκ του ότι είναι ανεπαρκώς διαφανές και κατανοητό ή αν η σύμβαση δεν περιλαμβάνει την αφορώσα το στοιχείο του ποσοστού επί του συνολικού κόστους της πιστώσεως που χορηγείται στον καταναλωτή και το κόστος [της πιστώσεως] εκφράζεται μόνον μέσω χρηματικού ποσού συμποσούμενου σε πολλαπλά παρεπόμενα έξοδα, μνεία των οποίων γίνεται εν μέρει στη σύμβαση και εν μέρει στους γενικούς όρους της συμβάσεως.

2) α) Ερωτάται αν η οδηγία 93/13[…] έχει την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής, ο οποίος αποφαίνεται επί αιτήσεως αναγκαστικής εκτελέσεως διαιτητικής αποφάσεως με ισχύ δεδικασμένου, εκδοθείσας ερημοδικούντως του καταναλωτή, εφόσον διαθέτει προς τον σκοπό αυτό τις αναγκαίες πληροφορίες

σχετικά με τη νομική και πραγματική κατάσταση, οφείλει να κρίνει αυτεπαγγέλτως το δυσανάλογο κυρώσεως απαντώσας σε σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως την οποία συνήψε ο χρηματοδότης με τον καταναλωτή όταν, δυνάμει των εθνικών δικονομικών κανόνων, είναι εφικτή παρόμοια εκτίμηση στο πλαίσιο αναλόγων δικών οι οποίες κινήθηκαν με βάση το εθνικό δίκαιο.

β) Εφόσον πρόκειται για δυσανάλογη, σε σχέση με την αθέτηση των υποχρεώσεων του καταναλωτή, κύρωση, ερωτάται αν εναπόκειται στον κρίνοντα δικαστή να συναγάγει όλες τις απορρέουσες, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, συνέπειες από το γεγονός αυτό ώστε να διασφαλίζεται ότι ο συγκεκριμένος καταναλωτής δεν δεσμεύεται από την ανωτέρω κύρωση.

γ) Ερωτάται αν κύρωση συνιστάμενη στο 0,25 % ημερησίως, ήτοι στο 91,25 % ετησίως, επί του οφειλομένου ποσού της πιστώσεως μπορεί να εκληφθεί ως καταχρηστική λόγω του δυσανάλογου χαρακτήρα της.

3) Ερωτάται αν το πλαίσιο της προστασίας του καταναλωτή κατά την εφαρμογή των κανόνων της Ενώσεως (οδηγία 93/13[…], οδηγία 2008/48[…] οι οποίες καταργούν την οδηγία 87/102[…]) είναι τέτοιο ώστε, εφόσον με βάση τη σύμβαση καταστρατηγούνται οι προβλεπόμενες για την προστασία του καταναλωτή στο πλαίσιο συμβάσεων καταναλωτή διατάξεις και, με βάση παρόμοια σύμβαση, έχει ήδη υποβληθεί αίτηση για την έκδοση απογράφου διαιτητικής αποφάσεως, ο δικαστής αναστέλλει τη διαδικασία αναγκαστικής εκτελέσεως ή διατάσσει την εκτέλεση εις βάρος του οφειλέτη μόνο μέχρι του ύψους του μη καταβληθέντος τμήματος της εισπραχθείσας πιστώσεως, εφόσον, σύμφωνα με τις εθνικές διατάξεις, είναι εφικτή η εκτίμηση της εν λόγω διαιτητικής αποφάσεως και ο δικαστής διαθέτει τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τη νομική και πραγματική κατάσταση».

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

30 Δυνάμει του άρθρου 104, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού του Διαδικασίας, όταν η απάντηση σε ερώτημα που έχει υποβληθεί με αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως μπορεί να συναχθεί σαφώς από τη νομολογία, το Δικαστήριο, αφού ακούσει τον γενικό εισαγγελέα, μπορεί οποτεδήποτε να αποφανθεί με αιτιολογημένη διάταξη.

31 Το Δικαστήριο εκτιμά ότι αυτό συμβαίνει εν προκειμένω.

Επί του παραδεκτού

32 Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Pohotovosť ισχυρίζεται, αφενός, ότι οι απαντήσεις σε ορισμένα προδικαστικά ερωτήματα μπορούν να δοθούν μέσω διατάξεως εκδοθησόμενης βάσει του άρθρου 104, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας. Αφετέρου, υποστηρίζει, μεταξύ άλλων, ότι σε γενικές γραμμές το αιτούν δικαστήριο αθέτησε την υποχρέωση που υπέχει να αποφαίνεται επί των ζητημάτων εθνικού δικαίου προτού αποταθεί στο Δικαστήριο μέσω του προβλεπόμενου στο άρθρο 267 ΣΛΕΕ μηχανισμού.

33 Συναφώς, αρκεί η υπόμνηση ότι, ακόμη και αν μπορεί να αποτελεί πλεονέκτημα, ανάλογα με τις περιστάσεις, το να έχουν επιλυθεί, κατά τον χρόνο παραπομπής στο Δικαστήριο, τα αναγόμενα αποκλειστικά στο εθνικό δίκαιο ζητήματα, τα εθνικά δικαστήρια έχουν ευρύτατη ευχέρεια να απευθύνονται στο Δικαστήριο αν θεωρούν ότι η εκκρεμούσα ενώπιόν τους υπόθεση θέτει ζητήματα ερμηνείας ή εκτιμήσεως του κύρους διατάξεων του δικαίου της Ενώσεως επί των οποίων οφείλουν να αποφανθούν (απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Ιουνίου 2010,

C-188/10 και C-189/10, Melki και Abdeli, Συλλογή 2010, σ. I-5667, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

34 Ως προς τα προδικαστικά ερωτήματα τα οποία διατυπώνει το αιτούν δικαστήριο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ενώσεως.

35 Κατόπιν αυτού, επιβάλλεται να δοθεί απάντηση στα εν λόγω προδικαστικά ερωτήματα τα οποία υπέβαλε το Krajský súd v Prešove.

Επί του δευτέρου ερωτήματος, υπό α΄

36 Με το δεύτερο ερώτημά του, υπό α΄, το οποίο πρέπει να εξεταστεί κατά πρώτον, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν, κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 93/13, εθνικό δικαστήριο επιληφθέν αιτήσεως περί αναγκαστικής εκτελέσεως διαιτητικής αποφάσεως με ισχύ δεδικασμένου, εκδοθείσας ερημοδικούντως του καταναλωτή, οφείλει, εφόσον διαθέτει προς τον σκοπό αυτόν τις αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τη νομική και πραγματική κατάσταση, να εκτιμήσει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, τον καταχρηστικό χαρακτήρα ποινικής ρήτρας προβλεπόμενης σε σύμβαση πιστώσεως την οποία συνήψε ο χρηματοδότης με τον καταναλωτή, ποινικής ρήτρας η οποία εφαρμόστηκε με την ανωτέρω διαιτητική απόφαση, οσάκις, δυνάμει των εθνικών δικονομικών κανόνων, παρόμοια εκτίμηση είναι εφικτή στο πλαίσιο ανάλογων δικών οι οποίες κινήθηκαν με βάση το εθνικό δίκαιο.

37 Κατά πάγια νομολογία, το σύστημα προστασίας που θεσπίζει η οδηγία 93/13 στηρίζεται στην αντίληψη ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε υποδεέστερη κατάσταση έναντι του επαγγελματία, όσον αφορά τόσο την εξουσία διαπραγματεύσεως όσο και το επίπεδο πληροφορήσεως, κατάσταση η οποία τον υποχρεώνει να προσχωρήσει

στους όρους που έχει καταρτίσει εκ των προτέρων ο επαγγελματίας, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει το περιεχόμενό τους (αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2000, C-240/98 έως C-244/98, Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, Συλλογή 2000, σ. I-4941, σκέψη 25, καθώς και της 26ης Οκτωβρίου 2006, C-168/05, Mostaza Claro, Συλλογή 2006, σ. I-10421, σκέψη 25).

38 Λαμβάνοντας υπόψη μια τέτοια υποδεέστερη κατάσταση, το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 προβλέπει ότι οι καταχρηστικές ρήτρες δεν δεσμεύουν τους καταναλωτές. Έτσι, όπως προκύπτει από τη νομολογία, πρόκειται για επιτακτικής φύσεως διάταξη η οποία κατατείνει στο να υποκαταστήσει με πραγματική ισορροπία, ικανή να αποκαταστήσει τη μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ισότητα, την τυπική ισορροπία την οποία εγκαθιδρύει η σύμβαση μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων (προπαρατεθείσα απόφαση Mostaza Claro, σκέψη 36, και απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, C-243/08, Pannon GSM, Συλλογή 2009, σ. I-4713, σκέψη 25).

39 Προς κατοχύρωση της προβλεπόμενης με την οδηγία 93/13 προστασίας, το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει επίσης επανειλημμένα ότι η κατάσταση ανισότητας μεταξύ του καταναλωτή και του επαγγελματία μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με θετική παρέμβαση, μη εξαρτώμενη από τους συμβαλλομένους στη σύμβαση (προαναφερθείσες αποφάσεις Océano Grupo Editorial και Salvat Editores, σκέψη 27, και Mostaza Claro, σκέψη 26, καθώς και απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2009, C-40/08, Asturcom Telecomunicaciones, Συλλογή 2009, σ. I-9579, σκέψη 31).

40 Υπό το φως των ανωτέρω αρχών, το Δικαστήριο έκρινε ότι ο εθνικός δικαστής οφείλει να εκτιμά αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας (προπαρατεθείσα απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 32).

41 Η ευχέρεια του δικαστή να εξετάζει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας συνιστά το ενδεδειγμένο μέσο τόσο για την επίτευξη του επιτασσόμενου με το άρθρο 6 της οδηγίας 93/13 αποτελέσματος, ήτοι της αποτροπής της δεσμεύσεως ενός μεμονωμένου καταναλωτή από καταχρηστικές ρήτρες, όσο και για την υλοποίηση του κατά το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας σκοπού, καθόσον παρόμοια εξέταση ενδέχεται να έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα συμβάλλοντας στην παύση της χρήσεως καταχρηστικών ρητρών στις συναπτόμενες από επαγγελματίες με τους

καταναλωτές συμβάσεις (απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2002, C-473/00, Cofidis, Συλλογή 2002, σ. I-10875, σκέψη 32, και προπαρατεθείσα απόφαση Mostaza Claro, σκέψη 27).

42 Η ανωτέρω εξουσία, αναγνωριζόμενη στα δικαστήρια, κρίθηκε απαραίτητη για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας των καταναλωτών, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του μη αμελητέου ενδεχομένου επελεύσεως του κινδύνου οι ίδιοι να αγνοούν τα δικαιώματα τους ή να συναντούν δυσχέρειες κατά την άσκησή τους (προπαρατεθείσες αποφάσεις Cofidis, σκέψη 33, και Mostaza Claro, σκέψη 28).

43 Η απονεμόμενη με την εν λόγω οδηγία στους καταναλωτές προστασία καταλαμβάνει και τις περιπτώσεις όπου ο καταναλωτής ο οποίος συνήψε με επαγγελματία σύμβαση περιλαμβάνουσα καταχρηστική ρήτρα δεν προβάλλει τον καταχρηστικό αυτό χαρακτήρα της ρήτρας είτε επειδή αγνοεί τα δικαιώματά του είτε επειδή αποθαρρύνεται να το πράξει λόγω των δικαστικών εξόδων που συνεπάγεται η προσφυγή στη δικαιοσύνη (προπαρατεθείσα απόφαση Cofidis, σκέψη 34).

44 Παρόμοια προστασία δικαιολογείται κατά μείζονα λόγο, όταν, όπως εκτιμά προφανώς το αιτούν δικαστήριο με την αίτησή του εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως περιλαμβάνει και εντολή προς δικηγόρο τον οποίο επέλεξε ο πιστωτής και ο οποίος καλείται να εκπροσωπήσει τον οφειλέτη καταναλωτή, ο οποίος δύναται να επιλέξει την εκπροσώπησή του από άλλον δικηγόρο μόνο σε περίπτωση εξοφλήσεως συμβατικώς προβλεπόμενης ποινικής ρήτρας αντιστοιχούσας στο 15 % του ύψους της πιστώσεως.

45 Ασφαλώς, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το δίκαιο της Ενώσεως δεν επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια την υποχρέωση να μην εφαρμόζουν τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες σύμφωνα με τους οποίους μια απόφαση, όπως είναι οι διαιτητικές αποφάσεις, αποτελεί δεδικασμένο, έστω και αν τούτο θα απέτρεπε παράβαση μιας διατάξεως του δικαίου της Ενώσεως, ανεξαρτήτως της φύσεώς

της, λόγω της συγκεκριμένης αποφάσεως (προπαρατεθείσα απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 37).

46 Συναφώς, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να αποφανθεί ειδικότερα ότι, προς διασφάλιση τόσο της σταθερότητας του δικαίου και των εννόμων σχέσεων όσο και της χρηστής απονομής της δικαιοσύνης, επιβάλλεται να μην μπορεί να τίθεται ζήτημα κύρους των δικαστικών αποφάσεων οι οποίες έχουν καταστεί αμετάκλητες, μετά την εξάντληση των προβλεπομένων ενδίκων μέσων ή μετά την εκπνοή των προθεσμιών που τάσσονται για την άσκηση αυτών των ενδίκων μέσων (προπαρατεθείσα απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

47 Ομοίως, ελλείψει κανονιστικής ρυθμίσεως της Ενώσεως επί του θέματος, οι προϋποθέσεις εφαρμογής της αρχής περί του δεδικασμένου διέπονται από την εσωτερική έννομη τάξη των κρατών μελών δυνάμει της αρχής περί της δικονομικής αυτοτελείας τους. Εντούτοις, οι ανωτέρω προϋποθέσεις δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που ισχύουν για παρόμοιες καταστάσεις εσωτερικής φύσεως (αρχή της ισοδυναμίας), ούτε να διαμορφώνονται κατά τρόπον ώστε να καθίσταται πρακτικώς αδύνατη ή εξόχως δυσχερής η άσκηση των απονεμομένων από την έννομη τάξη της Ενώσεως δικαιωμάτων (αρχή της αποτελεσματικότητας) (προπαρατεθείσα απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 38).

48 Ως προς την αρχή της ισοδυναμίας, αυτή επιτάσσει οι προβλεπόμενες από το εθνικό δίκαιο προϋποθέσεις αυτεπάγγελτης εξετάσεως ενός κανόνα του δικαίου της Ενώσεως να μην είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες που διέπουν την αυτεπάγγελτη εξέταση κανόνων εσωτερικού δικαίου της ίδιας βαθμίδας (προπαρατεθείσα απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 49 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

49 Συναφώς, πρέπει να διευκρινιστεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 93/13 αποτελεί διάταξη αναγκαστικού δικαίου. Επιπροσθέτως, πρέπει να σημειωθεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η οδηγία συνιστά ως σύνολο απαραίτητο μέτρο για την εκπλήρωση των αποστολών που ανατίθενται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και, ειδικότερα, για τη βελτίωση του επιπέδου και της εν γένει ποιότητας

ζωής (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Mostaza Claro, σκέψη 37, και Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 51).

50 Δεδομένης της φύσεως και της σημασίας του δημόσιου συμφέροντος επί του οποίου στηρίζεται η παρεχόμενη με την οδηγία 93/13 στους καταναλωτές προστασία, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 6 της εν λόγω οδηγίας πρέπει να θεωρηθεί ως ισοδύναμο προς τους εθνικούς κανόνες δημόσιας τάξεως της ίδιας βαθμίδας στο πλαίσιο της εσωτερικής έννομης τάξεως (προπαρατεθείσα απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 52).

51 Εξ αυτού έπεται, μεταξύ άλλων, ότι, όταν ο επιλαμβανόμενος εκδόσεως απογράφου μιας περιβληθείσας την ισχύ του δεδικασμένου διαιτητικής αποφάσεως δικαστής οφείλει να εξετάσει αυτεπαγγέλτως, σύμφωνα με τους εσωτερικούς δικονομικούς κανόνες, αν μια ρήτρα διαιτησίας αντιβαίνει προς τους εθνικούς κανόνες δημοσίας τάξεως, είναι επίσης υποχρεωμένος να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας ρήτρας διαιτησίας έναντι του άρθρου 6 της οδηγίας, όταν διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο νομικά και πραγματικά στοιχεία (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις Pannon GSM, σκέψη 32, και Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 53).

52 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, όπως προκύπτει από τα παρασχεθέντα από το αιτούν δικαστήριο στοιχεία, η αφορώσα τη διαδικασία εθνική κανονιστική ρύθμιση επιβάλλει στον δικαστή την υποχρέωση να παύσει την εκτέλεση μιας προβλεπόμενης σε διαιτητική απόφαση παροχής, όταν την απαγορεύει ο νόμος ή αντιβαίνει στα χρηστά ήθη. Εξάλλου, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι κάθε καταχρηστική ρήτρα απαντώσα σε σύμβαση συναπτόμενη με καταναλωτή θα αντέκειτο, κατά το εθνικό δίκαιο, στα χρηστά ήθη, καθόσον, παρά την επιβαλλόμενη καλή πίστη, θα ήταν γενεσιουργός, εις βάρος του καταναλωτή, σημαντικής ανισορροπίας μεταξύ των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του επαγγελματία και εκείνων του οικείου καταναλωτή.

53 Όπως ακριβώς και στο πλαίσιο της υποθέσεως η οποία κατέληξε στην έκδοση της προπαρατεθείσας αποφάσεως Asturcom Telecomunicaciones, σε κατάσταση όπως αυτή της κύριας δίκης, όπου το επιληφθέν προς εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως δικαστήριο δύναται να παύσει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, την εκτέλεση της εν λόγω διαιτητικής αποφάσεως όταν αυτή επιβάλλει στον ενδιαφερόμενο διάδικο την υποχρέωση αντικειμενικώς αδύνατης παροχής, απαγορευόμενης από τον νόμο ή αντίθετης προς τα χρηστά ήθη, το εν λόγω δικαστήριο οφείλει, εφόσον διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο στοιχεία σχετικά με τη νομική και πραγματική κατάσταση, να εκτιμήσει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκτελέσεως, τον καταχρηστικό χαρακτήρα της προβλεπόμενης σε σύμβαση πιστώσεως, συναφθείσας μεταξύ ενός χρηματοδότη και ενός καταναλωτή, κυρώσεως.

54 Επομένως, στο δεύτερο ερώτημα, υπό α΄, επιβάλλεται η απάντηση ότι στο επιληφθέν της εκδόσεως απογράφου με σκοπό την αναγκαστική εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως περιβληθείσας με ισχύ δεδικασμένου και εκδοθείσας ερήμην, λόγω ερημοδικίας του καταναλωτή, εθνικό δικαστήριο η οδηγία 93/13 επιβάλλει την υποχρέωση να εκτιμά, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, τον καταχρηστικό χαρακτήρα της προβλεπόμενης από σύμβαση πιστώσεως, συναφθείσα μεταξύ του χρηματοδότη και του καταναλωτή, κύρωση η οποία εφαρμόστηκε με την ανωτέρω διαιτητική απόφαση, οσάκις το εν λόγω δικαστήριο διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο στοιχεία σχετικά με τη νομική και πραγματική κατάσταση, έχει δε, σύμφωνα με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες, την εξουσία να προβαίνει σε παρόμοια εκτίμηση στο πλαίσιο παρεμφερών διαδικασιών προβλεπομένων από το εθνικό δίκαιο.

Επί του δευτέρου ερωτήματος, υπό β΄ και γ΄

55 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημά του, υπό β΄ και γ΄, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, αφενός, αν η περιλαμβανόμενη σε σύμβαση πιστώσεως ρήτρα, προβλέποντας, σε περίπτωση μη πληρωμής εκ μέρους του καταναλωτή, ημερήσια ποινή ανερχόμενη στο 0,25 % του ύψους της πιστώσεως, ήτοι στο 91,25 % του ποσού αυτού ετησίως, μπορεί να χαρακτηριστεί ως καταχρηστική κατά τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 93/13 λόγω του δυσανάλογου χαρακτήρα της, και, αφετέρου, σε καταφατική περίπτωση,

αν εναπόκειται στο διαπιστώνον τον ως άνω δυσανάλογο χαρακτήρα εθνικό δικαστήριο να κρίνει ως μη αντιτάξιμη έναντι του καταναλωτή μια τέτοια ρήτρα.

56 Επιβάλλεται συναφώς η επισήμανση ότι, όσον αφορά τις έννοιες της καλής πίστεως και της σημαντικής ανισορροπίας μεταξύ δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών, το άρθρο 3 της οδηγίας 93/13 καθορίζει αορίστως τα στοιχεία τα οποία προσδίδουν καταχρηστικό χαρακτήρα σε μια ρήτρα η οποία δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 7ης Μαΐου 2002, C-478/99, Επιτροπή κατά Σουηδίας, Συλλογή 2002, σ. I-4147, σκέψη 17, και της 1ης Απριλίου 2004, C-237/02, Freiburger Kommunalbauten, Συλλογή 2002, σ. I-3403, σκέψη 19).

57 Πάντως, το άρθρο 3, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι συγκεκριμένη ρήτρα λογίζεται ως μη έχουσα αποτελέσει αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως όταν έχει συνταχθεί εκ των προτέρων και ο καταναλωτής δεν μπόρεσε εκ των πραγμάτων να επηρεάσει το περιεχόμενό της, ιδίως στο πλαίσιο συμβάσεως προσχωρήσεως, όπως συμβαίνει προφανώς στην υπόθεση της κύριας δίκης.

58 Το παράρτημα στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 3, παράγραφος 3, της οδηγίας 93/13 περιλαμβάνει ενδεικτικό και όχι εξαντλητικό κατάλογο ρητρών δυναμένων να κηρυχθούν καταχρηστικές, μεταξύ των οποίων καταλέγονται, στο σημείο 1, στοιχείο ε΄, του παραρτήματος, όσες «έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα να επιβάλουν στον καταναλωτή που δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του δυσανάλογα υψηλή αποζημίωση».

59 Όσον αφορά το ζήτημα αν συγκεκριμένη συμβατική ρήτρα έχει καταχρηστικό χαρακτήρα, όπως συνάγεται από το άρθρο 4, της οδηγίας 93/13, η απάντηση πρέπει να δοθεί αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι περιστάσεις που ανάγονται στη σύναψή της. Υπό το πρίσμα αυτό, επιβάλλεται η επισήμανση ότι πρέπει επίσης να ληφθούν υπόψη οι συνέπειες που

μπορεί να έχει η εν λόγω ρήτρα στο πλαίσιο της νομοθεσίας που διέπει τη σύμβαση, πράγμα που συνεπάγεται την εξέταση του εθνικού νομικού συστήματος (προπαρατεθείσα απόφαση Freiburger Kommunalbauten, σκέψη 21).

60 Εξ αυτού έπεται ότι το Δικαστήριο, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του να ερμηνεύει το δίκαιο της Ενώσεως, την οποία του αναθέτει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, δύναται να ερμηνεύσει τα γενικά κριτήρια στα οποία προσέτρεξε ο νομοθέτης της Ενώσεως προκειμένου να προσδιορίσει την έννοια της καταχρηστικής ρήτρας. Αντιθέτως, αδυνατεί να αποφανθεί επί της εφαρμογής των εν λόγω γενικών κριτηρίων επί συγκεκριμένης ρήτρας, η οποία πρέπει να εξεταστεί σε συνάρτηση με τις προσιδιάζουσες στη συγκεκριμένη περίπτωση περιστάσεις, μολονότι εναπόκειται στον εθνικό δικαστή να κρίνει αν συμβατική ρήτρα, όπως η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, προβλέπουσα σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου, αποζημίωση συνιστάμενη σε δυσανάλογα υψηλό ποσό, πρέπει να θεωρηθεί ως καταχρηστική υπό το φως του συνόλου των περιστάσεων υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Freiburger Kommunalbauten, σκέψεις 22 και 25).

61 Κατά συνέπεια, αφής στιγμής το αιτούν δικαστήριο συναγάγει ότι η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης ρήτρα είναι καταχρηστική κατά την έννοια της οδηγίας 93/13, υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, παρόμοια ρήτρα δεν πρέπει να δεσμεύει τον καταναλωτή υπό τις οριζόμενες από το εθνικό δίκαιο προϋποθέσεις και ότι, περαιτέρω, δυνάμει της ιδίας διατάξεως, το οικείο δικαστήριο θα πρέπει να εκτιμήσει αν η σύμβαση δύναται να παραμείνει σε ισχύ χωρίς την εν λόγω πιθανή καταχρηστική ρήτρα.

62 Σε παρόμοια κατάσταση, επομένως, εναπόκειται στο οικείο δικαστήριο να συναγάγει όλες τις εξ αυτού απορρέουσες συνέπειες σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο προκειμένου να βεβαιωθεί ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από την ανωτέρω ρήτρα (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Asturcom Telecomunicaciones, σκέψη 59).

63 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο ερώτημα, υπό β΄ και γ΄, επιβάλλεται η απάντηση ότι εναπόκειται στο οικείο εθνικό δικαστήριο να προσδιορίσει αν ρήτρα συμβάσεως πιστώσεως όπως η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, προβλέπουσα, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου, αποζημίωση συνιστάμενη σε δυσανάλογα υψηλό ποσό, πρέπει να θεωρηθεί ως καταχρηστική υπό το φως του συνόλου των περιστάσεων υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση κατά τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 93/13. Σε καταφατική περίπτωση, εναπόκειται στο οικείο δικαστήριο να συναγάγει όλες τις εξ αυτού απορρέουσες συνέπειες σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο προκειμένου να βεβαιωθεί ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από την ανωτέρω ρήτρα.

Επί του πρώτου ερωτήματος

64 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η μνεία του ΣΕΠΕ σε σύμβαση περί χορηγήσεως πιστώσεως στον καταναλωτή, όπως προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας 87/102, συνιστά ουσιώδες δεδομένο για τη συγκεκριμένη μορφή συμβάσεως και, ως εκ τούτου, αν η έλλειψη μιας τέτοιας μνείας επιτρέπει να θεωρηθεί, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, ότι οι ρήτρες της συμβάσεως δεν έχουν συνταχθεί κατά τρόπο σαφή και κατανοητό, οπότε η αφορώσα το κόστος της συγκεκριμένης πιστώσεως ρήτρα να είναι εφικτό να αποτελέσει αντικείμενο εκτιμήσεως εκ μέρους του ως άνω δικαστηρίου όσον αφορά τον τυχόν καταχρηστικό χαρακτήρα της κατά το άρθρο 3 της δεύτερης οδηγίας.

65 Προκαταρκτικώς, επιβάλλεται η επισήμανση ότι, λαμβανομένης υπόψη της ημερομηνίας της συνάψεως της επίδικης στο πλαίσιο της κύριας δίκης συμβάσεως χορηγήσεως δανείου και των διευκρινίσεων οι οποίες απαντούν στη σκέψη 11 της παρούσας διατάξεως, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα προσήκει απάντηση υπό το φως της οδηγίας 87/102 και όχι της οδηγίας 2008/48.

66 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει ότι ο επιδιωκόμενος με την οδηγία 87/102 στόχος έγκειται στην κατοχύρωση του σεβασμού ενός ελάχιστου κανόνα προστασίας των καταναλωτών σε θέματα καταναλωτικής πίστεως (αποφάσεις της 4ης Οκτωβρίου 2007, C-429/05, Rampion και Godard, Συλλογή 2007, σ. I-8017, σκέψη 47, και της 23ης Απριλίου 2009, C-509/07, Scarpelli, Συλλογή 2009, σ. I-3311, σκέψη 25). Πράγματι, η οδηγία, όπως προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 15 αυτής και από την εικοστή πέμπτη αιτιολογική σκέψη της, σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη μέλη δεν κωλύονται να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ αυστηρότερες διατάξεις για την προστασία των καταναλωτών, προβλέπει ελάχιστη μόνον εναρμόνιση των εθνικών διατάξεων που αφορούν την καταναλωτική πίστη (προπαρατεθείσα απόφαση Rampion και Godard, σκέψη 18).

67 Ομοίως, το Δικαστήριο διαπίστωσε επανειλημμένα ότι η οδηγία 87/102, όπως προκύπτει και από τις αιτιολογικές σκέψεις της, εκδόθηκε με τον διττό σκοπό να εξασφαλίσει, αφενός, τη δημιουργία κοινής αγοράς στον τομέα της καταναλωτικής πίστεως (τρίτη έως πέμπτη αιτιολογική σκέψη) και, αφετέρου, την προστασία των καταναλωτών που συνάπτουν τέτοιες συμβάσεις πιστώσεως (έκτη, εβδόμη και ένατη αιτιολογική σκέψη) (αποφάσεις της 23ης Μαρτίου 2000, C-208/98, Berliner Kindl Brauerei, Συλλογή 2000, σ. I-1741, σκέψη 20, και της 4ης Μαρτίου 2004, C-264/02, Cofinoga, Συλλογή 2004, σ. I-2157, σκέψη 25).

68 Στο πλαίσιο της προοπτικής προστασίας του καταναλωτή από τους επαχθείς πιστωτικούς όρους και για να του παρέχεται η δυνατότητα να έχει πλήρη γνώση των όρων της μελλοντικής εκτελέσεως της υπογραφείσας συμβάσεως, το άρθρο 4 της οδηγίας 87/102 απαιτεί ο δανειζόμενος να διαθέτει, κατά τη σύναψή της, όλα τα στοιχεία που μπορούν να έχουν επίπτωση στο περιεχόμενο της δεσμεύσεώς του (προπαρατεθείσα απόφαση Berliner Kindl Brauerei, σκέψη 21).

69 Το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 87/102 προβλέπει ότι η σύμβαση πιστώσεως πρέπει να καταρτίζεται εγγράφως και ότι το σχετικό έγγραφο πρέπει να περιλαμβάνει μνεία του ΣΕΠΕ καθώς και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες είναι δυνατή η τροποποίησή του. Το άρθρο 1α της οδηγίας αυτής καθορίζει τους λεπτομερείς κανόνες υπολογισμού του ΣΕΠΕ και ορίζει, στην παράγραφό του 4, στοιχείο α΄, ότι αυτό πρέπει να υπολογιστεί «κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως» (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Cofinoga, σκέψη 23).

70 Ως εκ τούτου, είναι ουσιώδους σημασίας η σχετική ενημέρωση του καταναλωτή ως προς το συνολικό κόστος της πιστώσεως, υπό τη μορφή επιτοκίου υπολογιζόμενου βάσει ενιαίου μαθηματικού τύπου. Αφενός, η ενημέρωση αυτή, η οποία, κατά το άρθρο 3 της οδηγίας 87/102, πρέπει να χωρεί ήδη κατά το στάδιο της διαφημίσεως, συντελεί στη διαφάνεια της αγοράς, στο μέτρο που επιτρέπει στον καταναλωτή να συγκρίνει τις προσφορές πιστώσεως. Αφετέρου, η εν λόγω ενημέρωση επιτρέπει στον καταναλωτή να εκτιμά την έκταση των υποχρεώσεων που αναλαμβάνει (προπαρατεθείσα απόφαση Cofinoga, σκέψη 26).

71 Κατόπιν τούτου, σε κατάσταση όπως αυτή της κύριας δίκης, η έλλειψη μνείας του ΣΕΠΕ εντός της επίδικης συμβάσεως περί χορηγήσεως πιστώσεως, μνείας η οποία προσλαμβάνει ουσιώδης σημασία στο πλαίσιο της οδηγίας 87/102, ενδέχεται να αποτελεί αποφασιστικής σημασίας στοιχείο για την εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου ανάλυση του αν συγκεκριμένη ρήτρα συμβάσεως περί χορηγήσεως δανείου αφορώσα το κόστος του δανείου, ρήτρα η οποία δεν περιλαμβάνει παρόμοια μνεία, είναι διατυπωμένη κατά τρόπο σαφή και κατανοητό κατά την έννοια του άρθρου 4 της οδηγίας 93/13.

72 Αν δεν συμβαίνει τούτο, το εθνικό δικαστήριο διαθέτει την εξουσία να εκτιμήσει τον καταχρηστικό χαρακτήρα μιας τέτοιας ρήτρας κατά την έννοια του άρθρου 3 της οδηγίας 93/13. Πράγματι, ακόμη και αν η ανωτέρω ρήτρα μπορεί να ερμηνευθεί ως εμπίπτουσα στην προβλεπόμενη από το εν λόγω άρθρο εξαίρεση, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι οι κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας ρήτρες, μολονότι εμπίπτουν στον διεπόμενο από την οδηγία 93/13 τομέα, εκφεύγουν της εκτιμήσεως του καταχρηστικού χαρακτήρα τους μόνον καθ' ο μέτρο το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο κρίνει, κατόπιν εξετάσεως κατά περίπτωση, ότι έχουν καταρτιστεί από τον επαγγελματία κατά τρόπο σαφή και κατανοητό (βλ. απόφαση της 3ης Ιουνίου 2010, C-484/08, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, Συλλογή 2010, σ. I-4785, σκέψη 32).

73 Υπό την έννοια αυτή, η εξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας την οποία περιλαμβάνει σύμβαση περί χορηγήσεως δανείου παραλείπουσα τη μνεία του ΣΕΠΕ θα μπορούσε, στο πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης, να χωρήσει υπό το φως της οδηγίας 93/13, ο δε εθνικός δικαστής, όπως διαπιστώθηκε ανωτέρω στη σκέψη 53 της παρούσας διατάξεως, έχει την ευχέρεια να εκτιμήσει αυτεπαγγέλτως παρόμοια ρήτρα. Στην περίπτωση αυτή, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, όπως υπομνήστηκε ανωτέρω στη σκέψη 60 της παρούσας διατάξεως, να εκτιμήσει αν, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων οι οποίες ανάγονται στη σύναψη της

επίδικης στο πλαίσιο της κύριας δίκης συμβάσεως, η παράλειψη μνείας του ΣΕΠΕ σε ρήτρα συμβάσεως περί χορηγήσεως καταναλωτικής πίστεως αφορώσα το κόστος της συγκεκριμένης πιστώσεως προσδίδει εν δυνάμει στην εν λόγω ρήτρα καταχρηστικό χαρακτήρα κατά την έννοια των άρθρων 3 και 4 της οδηγίας 93/13.

74 Πάντως, όπως προκύπτει από τις παρασχεθείσες από το αιτούν δικαστήριο πληροφορίες, σύμφωνα με το άρθρο 4 του νόμου 258/2001 με τον οποίο μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη η οδηγία 87/102, η σύμβαση περί καταναλωτικής πιστώσεως πρέπει να περιλαμβάνει τη μνεία του ΣΕΠΕ, σε περίπτωση δε μη μνείας αυτού η εγκριθείσα πίστωση λογίζεται ως εξαιρούμενη τόκων και εξόδων.

75 Το άρθρο 14 της εν λόγω οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να μεριμνούν ώστε οι συμβάσεις χορηγήσεως πιστώσεως να μην παρεκκλίνουν, εις βάρος του καταναλωτή, από τις διατάξεις του εθνικού δικαίου οι οποίες θέτουν σε εφαρμογή την ίδια την οδηγία ή στοιχούν σ' αυτήν.

76 Επομένως, υπό περιστάσεις όπως οι κρατούσες στο πλαίσιο της κύριας δίκης, χωρίς να απαιτείται η εξέταση του καταχρηστικού χαρακτήρα της ρήτρας η οποία δεν κάνει μνεία του ΣΕΠΕ υπό το φως της οδηγίας 93/13, η οδηγία 87/102 έχει την έννοια ότι παρέχει στον εθνικό δικαστή την ευχέρεια να εφαρμόσει αυτεπαγγέλτως τις περί μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας διατάξεις, οι οποίες προβλέπουν ότι η παράλειψη μνείας του ΣΕΠΕ στο πλαίσιο συμβάσεως χορηγήσεως καταναλωτικής πίστεως έχει ως συνέπεια ότι η εγκριθείσα πίστωση λογίζεται ως μη υποκείμενη σε τόκους και έξοδα (βλ., κατ' αναλογία, όσον αφορά το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 87/102, προπαρατεθείσα απόφαση Rampion και Godard, σκέψη 69).

77 Κατά συνέπεια, στο πρώτο ερώτημα επιβάλλεται η απάντηση ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, η παράλειψη μνείας του ΣΕΠΕ στο πλαίσιο συμβάσεως καταναλωτικής πίστεως, μνείας η οποία ενέχει ουσιώδη σημασία υπό το πρίσμα της οδηγίας 87/102, ενδέχεται να συνιστά αποφασιστικής σημασίας στοιχείο για την εκ

μέρους του εθνικού δικαστηρίου ανάλυση του αν ρήτρα συμβάσεως περί χορηγήσεως καταναλωτικής πίστεως αφορώσα το κόστος αυτής και μη περιλαμβάνουσα παρόμοια μνεία είναι συντεταγμένη κατά τρόπο σαφή και κατανοητό κατά την έννοια του άρθρου 4 της οδηγίας 93/13. Αν δεν συμβαίνει αυτό, το οικείο δικαστήριο έχει την ευχέρεια να εκτιμήσει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, αν, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων οι οποίες ανάγονται στη σύναψη της συγκεκριμένης συμβάσεως, η παράλειψη της μνείας του ΣΕΠΕ με την εν λόγω αφορώσα το κόστος της πιστώσεως ρήτρα προσδίδει εν δυνάμει στη ρήτρα καταχρηστικό χαρακτήρα κατά την έννοια των άρθρων 3 και 4 της οδηγίας 93/13. Πάντως, παρ' ότι παρέχεται η δυνατότητα εκτιμήσεως της συγκεκριμένης συμβάσεως υπό το φως της οδηγίας 93/13, η οδηγία 87/102 έχει την έννοια ότι επιτρέπει στον εθνικό δικαστή να εφαρμόσει αυτεπαγγέλτως τις περί μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας διατάξεις, οι οποίες προβλέπουν ότι η παράλειψη μνείας του ΣΕΠΕ στο πλαίσιο συμβάσεως χορηγήσεως καταναλωτικής πίστεως έχει ως συνέπεια ότι η εγκριθείσα πίστωση λογίζεται ως μη υποκείμενη σε τόκους και έξοδα.

Επί του τρίτου ερωτήματος

78 Με το συγκεκριμένο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν, υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης και καθ' ό μέτρο τούτο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις της οδηγίας 87/102 και 93/13, έχει την εξουσία, δυνάμει της κανονιστικής ρυθμίσεως της Ενώσεως περί της προστασίας των καταναλωτών, να παύσει ή να περιορίσει την εκτέλεση οριστικής διαιτητικής αποφάσεως εκδοθείσας βάσει ρήτρας περί διαιτησίας προβλεπόμενης στη σύμβαση περί χορηγήσεως δανείου.

79 Συναφώς, πρέπει να υπομνηστεί ότι, στο πλαίσιο του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να εφαρμόζει τους κανόνες του δικαίου της Ενώσεως σε συγκεκριμένη περίπτωση, αλλά να αποφαίνεται απλώς επί της ερμηνείας της Συνθήκης και των πράξεων τις οποίες εκδίδουν τα θεσμικά όργανα της Ενώσεως (απόφαση

της 6ης Οκτωβρίου 2005, C-291/03, MyTravel, Συλλογή 2005, σ. I-8477, σκέψη 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

80 Με το συγκεκριμένο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο επιδιώκει να λάβει από το Δικαστήριο απάντηση επί του αν, υπό περιστάσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, λαμβανομένων υπόψη των απαντήσεων του Δικαστηρίου επί του πρώτου και επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος, δύναται, κατ' εφαρμογήν του δικαίου της Ενώσεως και του εθνικού δικαίου, να περιορίσει το ίδιο την εκτέλεση της οριστικής διαιτητικής αποφάσεως στην οποία αναφέρεται η κύρια δίκη αποκλειστικά όσον αφορά στο εναπομένον προς εξόφληση ποσό στο πλαίσιο της καταναλωτικής πίστεως.

81 Καθ' ό μέτρο η απάντηση επί ενός τέτοιου προδικαστικού ερωτήματος θα συνεπαγόταν για το Δικαστήριο ότι αποφαίνεται επί της εφαρμογής στα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης υποθέσεως των ερμηνευθέντων κανόνων δικαίου στο πλαίσιο των δύο πρώτων προδικαστικών ερωτημάτων και δοθέντος ότι, εν πάση περιπτώσει, το αιτούν δικαστήριο διαθέτει, βάσει των δοθεισών επ' αυτών απαντήσεων, τα αναγκαία ερμηνευτικά στοιχεία για την επίλυση της διαφοράς της οποίας αυτό επελήφθη, παρέλκει η απάντηση επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

82 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πέραν των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαίνεται:

1) Η οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, επιβάλλει στο επιληφθέν της εκδόσεως απογράφου με σκοπό την αναγκαστική εκτέλεση διαιτητικής αποφάσεως περιβληθείσας με ισχύ δεδικασμένου και εκδοθείσας ερήμην, λόγω ερημοδικίας του καταναλωτή, εθνικό δικαστήριο την υποχρέωση να εκτιμά, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, τον καταχρηστικό χαρακτήρα της προβλεπόμενης από σύμβαση πιστώσεως, συναφθείσα μεταξύ του χρηματοδότη και του καταναλωτή, κύρωση η οποία εφαρμόστηκε με την ανωτέρω διαιτητική απόφαση, οσάκις το εν λόγω δικαστήριο διαθέτει τα αναγκαία προς τούτο στοιχεία σχετικά με τη νομική και πραγματική κατάσταση, έχει δε, σύμφωνα με τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες, την εξουσία να προβαίνει σε παρόμοια εκτίμηση στο πλαίσιο παρεμφερών διαδικασιών προβλεπομένων από το εθνικό δίκαιο.

2) Εναπόκειται στο οικείο εθνικό δικαστήριο να προσδιορίσει αν ρήτρα συμβάσεως πιστώσεως όπως η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, προβλέπουσα, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου, αποζημίωση συνιστάμενη σε δυσανάλογα υψηλό ποσό, πρέπει να θεωρηθεί ως καταχρηστική υπό το φως του συνόλου των περιστάσεων υπό τις οποίες συνήφθη η σύμβαση κατά τα άρθρα 3 και 4 της οδηγίας 93/13. Σε καταφατική περίπτωση, εναπόκειται στο οικείο δικαστήριο να συναγάγει όλες τις εξ αυτού απορρέουσες συνέπειες σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο προκειμένου να βεβαιωθεί ότι ο καταναλωτής δεν δεσμεύεται από την ανωτέρω ρήτρα.

3) Υπό περιστάσεις όπως οι κρατούσες στο πλαίσιο της κύριας δίκης, η παράλειψη μνείας του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου στη σύμβαση περί χορηγήσεως καταναλωτικής πίστεως, μνείας η οποία ενέχει ουσιώδη σημασία υπό το πρίσμα της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1986, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική

πίστη, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 98/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, ενδέχεται να συνιστά αποφασιστικής σημασίας στοιχείο για την εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου ανάλυση του αν ρήτρα συμβάσεως περί χορηγήσεως καταναλωτικής πίστεως αφορώσα το κόστος αυτής και μη περιλαμβάνουσα παρόμοια μνεία είναι συντεταγμένη κατά τρόπο σαφή και κατανοητό κατά την έννοια του άρθρου 4 της οδηγίας 93/13. Αν δεν συμβαίνει αυτό, το οικείο δικαστήριο έχει την ευχέρεια να εκτιμήσει, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, αν, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων οι οποίες ανάγονται στη σύναψη της συγκεκριμένης συμβάσεως, η παράλειψη της μνείας του ΣΕΠΕ με την εν λόγω ρήτρα αφορώσα το κόστος της πιστώσεως προσδίδει εν δυνάμει στη ρήτρα καταχρηστικό χαρακτήρα κατά την έννοια των άρθρων 3 και 4 της οδηγίας 93/13. Πάντως, παρ' ότι παρέχεται η δυνατότητα εκτιμήσεως της συγκεκριμένης συμβάσεως υπό το φως της οδηγίας 93/13, η οδηγία 87/102 έχει την έννοια ότι επιτρέπει στον εθνικό δικαστή να εφαρμόσει αυτεπαγγέλτως τις περί μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας διατάξεις, οι οποίες προβλέπουν ότι η παράλειψη μνείας του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου στο πλαίσιο συμβάσεως χορηγήσεως καταναλωτικής πίστεως έχει ως συνέπεια ότι η εγκριθείσα πίστωση λογίζεται ως μη υποκείμενη σε τόκους και έξοδα.

(υπογραφές)